

Mezinárodní smlouva mezi Českou republikou a Syrskou arabskou republikou o sociálním zabezpečení – vstup v platnost dne 1. 6. 2020

Smlouva mezi Českou republikou (dále též „ČR“) a Syrskou arabskou republikou (dále též „Sýrie“) o sociálním zabezpečení, podepsaná dne 25. 3. 2010 (dále jen „Smlouva“) **vstoupila v platnost dne 1. 6. 2020**. K její aplikaci byl sjednán prováděcí dokument – **Správní ujednání** k provádění Smlouvy mezi Českou republikou a Syrskou arabskou republikou o sociálním zabezpečení (dále „Správní ujednání“), které vstoupilo v platnost spolu se Smlouvou rovněž dne 1. 6. 2020. Oba smluvní dokumenty (Smlouva a Správní ujednání) jsou publikovány ve Sbírce mezinárodních smluv ČR pod č. 20/2020 a 21/2020 Sb. m. s.

Mezi ČR a Sýrií nebyly vztahy v oblasti sociálního zabezpečení dosud smluvně upraveny a oba státy posuzovaly nároky ze sociálního zabezpečení (pojištění) výhradně podle svých vnitrostátních předpisů. Jedná se tedy o první smluvní dokument upravující a koordinující tuto oblast.

Smlouva je standardní smlouvou proporcionálního typu, vycházející ze **4 základních principů**, které jsou obvyklé v moderních sociálních smlouvách i v koordinačních nařízeních Evropské unie a jimiž jsou:

- rovnost zacházení se státními příslušníky smluvních států,
- příslušnost k pojištění ve státě výkonu výdělečné činnosti s přesně vymezenými výjimkami,
- sčítání dob pojištění získaných v obou státech pro vznik nároku na dávky (důchod),
- výplata dávek (důchodů) do druhého smluvního státu.

Osobní a věcný rozsah Smlouvy

Smlouva se vztahuje **bez ohledu na občanství na všechny osoby, které podléhají nebo podléhaly právním předpisům jednoho nebo obou smluvních států**, a také na další osoby, které od těchto osob odvozují svá práva.

Smlouva standardním způsobem upravuje stanovení příslušnosti k právním předpisům, tj. skutečnost, kterým právním předpisům (kterého smluvního státu) bude výdělečně činná osoba krytá Smlouvou podléhat a v jakém státě bude platit pojistné. Tím, že vymezuje **základní pravidlo lex loci laboris (pojištění podle místa výkonu práce)**, zabraňuje vyloučení výdělečně činné osoby z pojištění, anebo případnému dvojímu pojištění ze stejné pracovní činnosti. Smlouva stanoví také pravidla pro tzv. vyslané zaměstnance (pracovníky), kteří podléhají právním předpisům vysílajícího státu, pokud doba jejich vyslání nepřekročí 60 kalendářních měsíců (5 let). U osob samostatně výdělečně činných (dále jen „OSVČ“) nesmí překročit doba jejich vyslání 24 kalendářních měsíců (2 roky). Smlouva umožňuje i odchylky (výjimky) z pravidla pojištění podle místa výkonu práce a pravomoc v povolování výjimek svěřuje příslušným úřadům (ministerstvům), příp. určeným orgánům smluvních stran (kompetentním institucím – nositelům pojištění).

Věcný rozsah Smlouvy je omezený, neboť pokrývá pouze **dávky důchodového pojištění**, tj. dávky v invaliditě, ve stáří a dávky pozůstalých, **a dále dávky při pracovních úrazech a nemocech z povolání**. V České republice jsou to invalidní důchod pro invaliditu 1., 2. a 3. stupně, starobní důchod a starobní důchod před dosažením důchodového věku - tzv. předčasný důchod, vdovský, vdovecký a sirotčí důchod. V Sýrii jsou to obdobné typy dávek. Druhou oblast (dávky při pracovních úrazech a nemocech z povolání) pokrývají v ČR dávky vyplývající z odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání, upravené pracovní právními předpisy (zejména zákoníkem práce); tato oblast nespadá do kompetence ČSSZ. **Smlouva se vztahuje také na právní předpisy obou smluvních států upravující povinnost zaměstnance a OSVČ k placení příspěvků na sociální pojištění, včetně příspěvků na zdravotní pojištění**. Smlouva se nevztahuje na nemocenské pojištění a na dávky v nezaměstnanosti.

Formuláře

Pro provádění Smlouvy na české straně vypracovala ČSSZ dvojazyčné česko-anglické formuláře, které vycházejí z obdobných bilaterálních formulářů používaných při aplikaci jiných dvoustranných smluv o sociálním zabezpečení. Mezi ČSSZ a syrským partnerem, vzhledem k dlouhotrvajícímu válečnému stavu a dosud trvající složité vnitropolitické situaci, totiž nemohlo dojít k jednání a ke vzájemnému odsouhlasení příslušných formulářů pro provádění Smlouvy, tak jak to stanoví článek 3 odst. 1 Správního ujednání. Předpokládáme, že v průběhu provádění Smlouvy bude tato otázka dořešena; po vstupu Smlouvy v platnost se však neočekává žádný výrazný nápor žádostí o důchod ze Sýrie u osob bydlících v ČR, ani z opačného směru. Formuláře připravené českou stranou například umožňují uplatnit žadatelem nárok na český i syrský důchod („**Žádost o český důchod**“ - CZ/SY 202, „**Žádost o syrský důchod**“ - SY/CZ 202).

Potvrzování příslušnosti k právním předpisům

Z článku 6 Smlouvy vyplývá, že osoby výdělečně činné (zaměstnanci i OSVČ) podléhají právním předpisům smluvní strany, na jejímž území výdělečnou činnost (zaměstnání anebo samostatnou výdělečnou činnost) vykonávají, bez ohledu na místo jejich bydliště (**lex loci laboris**). Toto základní pravidlo se nepoužije zejména u **tzv. vyslaných pracovníků**, tj. osob zaměstnaných na území jednoho smluvního státu, které jsou dočasně vyslány svým zaměstnavatelem se sídlem na území tohoto státu k provedení určité práce ve prospěch vysílajícího zaměstnavatele na území druhého smluvního státu a dále u vyslaných OSVČ. Tito vyslaní pracovníci budou nadále podléhat právním předpisům o sociálním zabezpečení prvního smluvního státu za předpokladu, že doba vyslání nepřesáhne 5 let u zaměstnanců a 2 roky u OSVČ.

Pravidlem pojištění podle místa výkonu práce se neřídí ani další kategorie osob, jako jsou zaměstnanci dopravní společnosti zajišťující mezinárodní dopravu na území obou smluvních států, posádky námořních lodí a jiné osoby zaměstnané na námořní lodi nikoli jen přechodně, státní úředníci a osoby za takové považované, diplomaté, členové diplomatického sboru a konzulárního zastoupení a osoby zaměstnané v jejich službách.

V případě vyslání zaměstnance z ČR do Sýrie se pro osvědčení skutečnosti, že vyslaný zaměstnanec nebo vyslaná OSVČ podléhá i nadále právním předpisům ČR jako vysílajícího státu, používá:

- **formulář CZ/SY 101 - „Potvrzení o příslušnosti k právním předpisům“.**

O vystavení tohoto formuláře se v případě zaměstnanců žádá prostřednictvím formuláře ČSSZ „Společná žádost zaměstnance a zaměstnavatele o vystavení potvrzení o příslušnosti k právním předpisům sociálního zabezpečení“ a v případě OSVČ prostřednictvím formuláře ČSSZ „Žádost OSVČ o vystavení potvrzení o příslušnosti k právním předpisům sociálního zabezpečení“. Oba formuláře jsou k dispozici na webových stránkách ČSSZ, konkrétně na ePortálu ČSSZ, ve skupině formulářů označených „Mezinárodní smlouvy – Určení státu pojištění“. Žádost se předkládá místně příslušné OSSZ.

Smlouva dále umožňuje příslušným úřadům nebo institucím obou smluvních stran po vzájemné dohodě stanovit **výjimky** z ustanovení o příslušnosti k právním předpisům, a to na základě společné žádosti zaměstnance a zaměstnavatele nebo žádosti OSVČ. Ke schválení výjimky je na české straně příslušná ČSSZ a na syrské straně **Všeobecná správa sociálního zabezpečení (General Establishment of Social Insurance, Port Said, P. O. Box 2684, Damascus (Damašek))**.

O povolení výjimky z příslušnosti k syrským právním předpisům se žádá prostřednictvím formuláře ČSSZ „Společná žádost zaměstnance a zaměstnavatele o vystavení potvrzení o příslušnosti k právním předpisům sociálního zabezpečení“ nebo formulářem „Žádost OSVČ o vystavení potvrzení o příslušnosti k právním předpisům sociálního zabezpečení“. Žádost se předkládá místně příslušné OSSZ, která ji po provedení všech potřebných administrativních úkonů postoupí ústředí ČSSZ k vyřízení. ČSSZ žádost posoudí, případně došetří. Pokud k žádosti zaujme kladné stanovisko, požádá příslušnou syrskou instituci o souhlasné stanovisko k udělení výjimky ze syrských právních předpisů.

Důchodové pojištění

V oblasti důchodového pojištění Smlouva zaručuje vzájemnou výplatu (export) důchodů mezi smluvními státy bez administrativních srážek anebo krácení. To je významné především z hlediska syrské strany,

neboť syrské předpisy o důchodovém pojištění vážou nárok na důchod na trvalý pobyt v Sýrii a syrské státní občanství a bez uzavření Smlouvy by nebylo možné exportovat již přiznaný syrský důchod do ČR. Smlouva zakotvuje standardní princip sčítání dob pojištění pro vznik nároku na důchod a jeho přiznání a stanoví, že výsledná výše důchodu odpovídá době pojištění získané podle právních předpisů daného smluvního státu (**princip proporcionality**) - viz i dále.

Získá-li osoba celou dobu pojištění potřebnou pro vznik nároku na důchod v jednom ze smluvních států, vypočte jí tento stát důchod výhradně podle svých právních předpisů (**tzv. plný „solo“ důchod**). Obě strany provedou i v tomto případě srovnávací výpočet tzv. dílčího důchodu, který by pojištěnci náležel podle Smlouvy, a přiznají mu vyšší z těchto důchodů.

V případě, že doba pojištění získaná podle právních předpisů jednoho smluvního státu nebude dostačující pro vznik nároku na důchod, budou se brát pro nárok v úvahu i doby pojištění, které osoba získala ve druhém smluvním státě (**princip sčítání dob pojištění**), za předpokladu, že se tyto doby časově nepřekrývají. Každý ze smluvních států poté přizná a bude vyplácet důchod ve výši odpovídající době pojištění získané na jeho území (**tzv. dílčí důchod**). Nedosahuje-li doba pojištění v jednom smluvním státě alespoň 12 měsíců a nevznikne-li na základě takto krátké doby pojištění nárok na důchod výhradně podle jeho právních předpisů, potom tento stát důchod nepřizná.

Pro stanovení nároku na důchod se přihlédne i k dobám pojištění získaným podle právních předpisů obou smluvních států před vstupem Smlouvy v platnost, tj. do 31. 5. 2020.

Podání žádosti o důchod podle Smlouvy

I. Žádost o důchod ze Sýrie podaná žadatelem s bydlištěm v České republice

Žádost o syrský starobní, invalidní anebo pozůstalostní důchod, se podává přímo v ČR, prostřednictvím místně příslušné OSSZ. Žádost se podává na formuláři [SY/CZ 202 „Žádost o důchod ze Sýrie“](#). Formulář je k dispozici též na webových stránkách ČSSZ (na ePortálu ČSSZ) a žadatel si může připravit jeho vyplnění předem (např. doma) a následně ho odevzdat na OSSZ. Formulář je dvojjazyčný, v češtině a v angličtině. Vyplněný formulář žadatel nebo jeho zákonný zástupce vlastnoručně podepíše.

Žadatel by měl předložit, kromě standardních dokladů vyžadovaných při sepisování žádosti výhradně z českého důchodového pojištění, též doklady a dokumenty, které osvědčují dobu zaměstnání (pojištění) v Sýrii, a to v originále, anebo v kopii, kterou OSSZ ověří. Nemá-li je k dispozici, vyplní informace o době získané v Sýrii přímo do formuláře **SY/CZ 202**. Formulář žádosti spolu s připojenými doklady OSSZ postoupí ČSSZ v Praze, která zajistí vyhotovení potvrzení o dobách pojištění v ČR na formuláři CZ/SY 205, případně provede další administrativní úkony a opatření a odešle žádost spolu s potřebnými doklady k posouzení a vyřízení syrskému nositeli pojištění – **Všeobecné správě sociálního zabezpečení (General Establishment of Social Insurance, Port Said, P. O. Box 2684, Damascus (Damašek))**. Rozhodnutí syrského nositele pojištění bude doručeno na adresu žadatele uvedenou v žádosti.

II. Žádost o důchod z České republiky podaná žadatelem s bydlištěm v Sýrii

Žádost o český důchod je možné podat přímo v Sýrii na formuláři [CZ/SY 202 „Žádost o důchod z České republiky“](#) u syrského nositele pojištění, příp. jeho místní pobočky.

K formuláři CZ/SY 202 je třeba připojit doklady (postačí úředně ověřené kopie), které jsou v žádosti uvedeny. Formulář je k dispozici na webových stránkách ČSSZ (na ePortálu ČSSZ). Syrský nositel pojištění by měl ověřit vlastnoruční podpis žadatele na formuláři a zaslat jej ČSSZ spolu s příloženými doklady. Pokud žadatel zašle vyplněný formulář CZ/SY 202 ze Sýrie přímo na ČSSZ bez úředně ověřeného podpisu, ČSSZ žadateli formulář vrátí a vyzve jej, aby si nechal svůj vlastnoruční podpis úředně ověřit (ověření může provést též zastupitelský úřad ČR v Damašku).

Výplata důchodů

Smlouva a Správní ujednání stanoví, že platby (důchodů) do druhého státu vyplývající z provádění Smlouvy se uskutečňují v EUR anebo v jiné volně směnitelné měně, a to přímo oprávněným osobám. Smlouva také výslovně stanoví, že na žádost oprávněné osoby zajistí instituce povinná k poskytování dávky (v ČR je to ČSSZ) její ukládání na účet peněžního ústavu (banky) na území smluvního státu, kde má tato instituce sídlo. Klientům s bydlištěm v Sýrii může být český důchod, jak je to obvyklé i u jiných smluv, vyplácen:

- a) na účet příjemce vedený u banky v cizině (v Sýrii),
- b) na účet příjemce nebo jeho manžela/ky vedený u banky v ČR v české měně (Kč).

Výplata důchodu z ČR do Sýrie se bude provádět vždy zpětně po předchozím zaslání tiskopisu „**Potvrzení o žití**“, který musí být vlastnoručně podepsán poživatelem důchodu (nebo jeho opatrovníkem), opatřen datem a vlastnoruční podpis musí být úředně ověřen úřadem, který je k tomu zmocněn podle syrských právních předpisů, příp. českým zastupitelským úřadem v Sýrii, anebo územní pobočkou syrského nositele pojištění. Příjemce zasílá formulář „Potvrzení o žití“ ČSSZ z vlastního podnětu a v časových intervalech, které si sám určí (četnost zasílání není omezena a lze akceptovat měsíční, čtvrtletní, půlroční nebo jakýkoli jiný i nepravidelný interval), doporučuje se alespoň 1x ročně.

Kontakty na styčná místa (nositele pojištění)

V České republice

Česká správa sociálního zabezpečení

Křížová 25
225 08 Praha 5
Česká republika

- pro dávky důchodového pojištění (starobní, invalidní, vdovský, vdovecký a sirotčí důchod);
- pro placení příspěvků na sociální zabezpečení.

V Syrské arabské republice

General Establishment of Social Insurance (Všeobecná správa sociálního zabezpečení)

Port Said, P. O. Box 2684
Damascus (Damašek)
Syria (Sýrie)

- pro dávky ve stáří, invaliditě a v případě úmrtí